Al treizecilea an

Ingeborg Bachmann

Omului intrat în al treizecilea an lumea nu încetează a-i zice tânăr. Dar el, deși nu descoperă în sine nicio schimbare, devine nesigur; îi pare că n-are dreptul să se dea tânăr. Așa că în dimineața unei zile pe care o va uita se trezește incapabil să se ridice, lovit de strălucirea stridentă a razelor, fără arme şi fără curaj pentru ziua cea nouă. Dacă închide ochii pentru a se apăra, se afundă și cade în necunoştință alături de fiecare clipă trăită. Se scufundă, se scufundă, iar țipătul îi e mut (i-a fost luat, totul i-a fost luat) și se rostogolește în hău până când îi dispar toate certitudinile, până când tot ce a crezut că știe se destramă, se desfiră și

piere. Când îşi revine în fire, când se gândește cu groază și redevine un trup, o persoană căreia îi e dat să se scoale și să înfrunte ziua, îşi descoperă atunci o minunată abilitate. Abilitatea de a-şi aduce aminte. Nu-şi amintește din senin sau voit ca până acum de una sau de alta, ci cu constrângerea dureroasă a tuturor anilor săi acumulați, superficiali și profunzi, și de toate locurile pe care le-a avut în toți anii. Aruncă năvodul amintirii, îl aruncă peste el și îl ridică el însuşi, deopotrivă prădător și prădat, îl aruncă peste pragul timpului și spațiului pentru a vedea cine a fost și ce a devenit.

Căci până acum nu a făcut decât să trăiască de pe-o zi pe alta, a încercat zi de zi altceva și a fost de bună-credință. A întrezărit pentru sine atâtea posibilități și s-a gândit de pildă că ar putea deveni absolut orice:

Un om mare, un far al umanității, un filosof.

Sau un om activ, priceput; se vede îmbrăcat în salopetă de doc construind un pod, un drum, se vede asudat pe șantier, măsurând suprafețe de teren, mâncând supa groasă la gamelă, bând rachiul în tăcere alături de muncitori. Nu se pricepe la cuvinte mari.

Sau un revoluționar care dă foc temeliei putregăite a societății; se vede înflăcărat și locvace, pregătit pentru orice îndrăzneală. Inspiră lumea, este aruncat în închisoare, suferă, eșuează și cunoaște prima victorie.

Sau sibarit din înțelepciune – în căutarea plăcerii și numai a plăcerii, în muzică, în cărți, în manuscrise vechi, în țări îndepărtate, rezemat de o coloană. Nu are decât o viață de trăit, doar un eu de pus în joc, avid de noroc, de fericire, creat pentru bucurie și doritor de iluminare. Ani și ani s-a lăsat pradă gândurilor extreme și planurilor fanteziste; și fiindcă nu era decât tânăr și sănătos și fiindcă simțea că mai are atâta timp dinainte s-a învoit cu muncile ocazionale. A dat meditații pentru o mâncare caldă, a vândut ziare, a dat zăpada pentru cinci șilingi ora și pe lângă asta i-a studiat pe presocratici. Nu era mofturos și a intrat într-o firmă care oferea de lucru studenților, pe urmă şi-a dat iarăși demisia când s-a năimit la un ziar. L-au pus să scrie despre cea mai nouă freză dentară, despre cercetările științifice asupra gemenilor, despre lucrările de restaurare la Domul Sfântului Ștefan din Viena. Apoi a plecat în călătorie fără niciun șfanț, cu ia-mă nene, s-a folosit de adresele de la un terț pe care i le-a dat un tip pe care de-abia dacă-l cunoștea. S-a oprit ici și colo și şi-a văzut de drum. A făcut autostopul prin toată Europa, pe urmă a făcut cale întoarsă că așa i-a venit deodată, s-a apucat de învățat pentru o meserie utilă pe care n-a considerat-o totuși o carieră pe viață, și-a trecut examenele. De fiecare dată a spus da unei prietenii, unei iubiri, unei cereri și toate ca pe-o tentativă și ca pe ceva temporar. Lumea îi părea reziliabilă, el însuşi îşi părea reziliabil.

Niciodată nu şi-a închipuit că s-ar putea ridica cortina dinaintea celui de-al treizecilea an, aşa ca acum, niciodată nu i-a trecut prin cap că se va

pronunța cuvântul decisiv în ceea ce îl privește, că într-o zi va trebui să demonstreze ce gândește și dorește cu adevărat și că va fi nevoit să mărturisească ce prețuieşte de fapt. Niciodată nu s-a gândit că din cele o mie una de posibilități a scăpat sau a ratat deja o mie – sau că trebuia să le scape negreșit și asta fiindcă doar una îi este menită. Niciodată n-a pregetat. . . niciodată nu s-a temut. . . Acum ştie că şi el este prins în capcană.

Anul de față începe cu un iunie ploios. Odinioară iubea luna în care s-a născut, vara timpurie, steaua sa, promisiunea căldurii, influența benefică a planetelor favorabile. Acum nu mai ține la steaua lui.

Vine şi un iulie călduros.

Îl asaltează neliniştea. Se impune să-şi facă bagajele, să-şi părăsească camera, mediul şi trecutul. Se impune nu doar să călătorească, ci să plece de tot. Anul ăsta trebuie să fie liber, să renunțe la toate, să schimbe locul, cei patru pereți şi oamenii. N-are decât să-şi achite facturile, să-şi dea preavizul de demisie la patron, la poliție, la cunoscuți. Ca să fie chit şi liber de toate. Trebuie să meargă la Roma, înapoi unde a fost cel mai liber, unde cu ani în urmă şi-a avut propria deşteptare, deşteptarea propriilor ochi, propriei bucurii, propriilor reguli şi moralități.

Camera lui e deja golită, însă în jur se mai află lucruri cu care nu s-a dumerit ce să facă: cărți, imagini, pliante cu peisaje de coastă, planuri de oraş şi o mică reproducere de care nu mai ştie de unde o are.

L'espérance este numele picturii de Puvis de Chavannes unde speranța şade feciorelnică şi colțuroasă cu o crenguță înverzită fraged în mână pe o pânză albă. Pe fundal sunt punctate o samă de cruci negre; în depărtare – realistic şi sculptural, o ruină; deasupra speranței – o fâşie roşiatică de cer la apus, căci este seară, e târziu şi se îngrămădeşte noaptea. Totuși pe pictură nu e noapte – ea stă să vină! Are să se năpustească peste imaginea speranței şi peste însăşi speranța puerilă şi va înnegri şi va usca crenguța.

Dar asta nu-i decât o pictură. O aruncă. Se mai află acolo un şal rupt de mătase, parfumat de praf. Niște scoici. Pietre pe care le-a cules când făcea plimbări la țară, nu singur. Un trandafir uscat pe care nu l-a trimis atât timp cât era proaspăt. Scrisori care debutează cu „scumpule", „iubitul meu", „al meu", „ah". Şi focul le mistuie cu un iute „ah" şi le rulează şi le fărâmițează într-o grămăjoară fină de cenuşă. Arde scrisorile, pe toate. Se va elibera de oamenii din jurul său, pe cât posibil nu va căuta alții noi. Nu mai poate trăi printre ei. Îl paralizează, au dispus de el după bunul plac. De îndată ce cineva zăboveşte o bucată de timp într-un loc este transformat într-o sumedenie de forme născocite din zvonuri şi are din ce în ce mai puțin dreptul să apeleze la sinele său adevărat. De aceea doreşte ca de acum încolo să se arate sub forma sa adevărată. N-ar putea să înceapă cu asta aici unde e domiciliat de multă vreme, dar are de gând să o facă acolo unde va fi liber. Soseşte şi întâlneşte la Roma forma pe care a lăsat-o celorlalți când a mai fost aici.

E silit în ea ca într-o cămaşă de forță. Se înfurie, se apără, se frăsuieşte până când se luminează şi se linişteşte. Nu are nicio libertate, fiindcă în trecut, când era mai tânăr, şi-a permis în acest loc să fie altfel. Nu va mai fi niciodată şi nicăieri capabil să se elibereze sau să o ia de la început. Nu astfel. Aşteaptă.

Îl reîntâlneşte pe Moll. Moll care trebuie ajutat mereu. Moll care altminteri s-ar îndoi de oameni, Moll care pretinde să-ți dovedeşti prietenia, Moll căruia cu mult timp în urmă i-a împrumutat toți banii, Moll care a cunoscut-o şi pe Elena. . . Moll, acum norocos, nu returnează banii şi în consecință e greu să te înțelegi cu el şi se supără uşor. Moll pe care odinioară l-a dus la toți prietenii săi, căruia i-a deschis toate uşile, căci avea nevoie de ajutor, s-a înfipt între timp peste tot, l-a discreditat cu istorioare strecurate abil, puțin câte puțin, relatând trunchiat remarcile altora. Moll sună zilnic şi e pretutindeni unde se duce şi el. Moll îşi face griji pentru el, îl stoarce de mărturisiri pe care le transmite mai departe la primul colț de stradă primului întâlnit şi zice că e prietenul lui. Unde Moll nu e, e uriaşa umbră a lui Moll încă şi mai amenințătoarea în gânduri şi visuri. Moll fără sfârşit. Moll teroarea. Însă Moll cel adevărat e cu mult mai mic, dar ştie surprinzător de bine să se răzbune când cineva îi e dator. Anul începe prost. Îşi dă seama că josnicia e posibilă şi că-l poate atinge şi că nu o dată s-a apropiat de el, dar de astă dată se năpusteşte cu toate forțele asupra lui şi îl sufocă. Şi realizează brusc că răutatea asta e o lungă poveste şi că se va umfla şi-i

va podidi viața. Aciditatea ei va continua să-l corodeze şi să-l mistuie când se va aştepta mai puțin. Şi nu se aştepta la Moll.

Va trebui să dea piept cu nenumărați Moll, a cunoscut destui cam peste tot; grație ăstui Moll a înțeles că-s o sumedenie. Anul acesta e debusolat şi nu mai ştie dacă a avut vreodată prieteni, dacă a fost vreodată iubit. Un trăsnet aruncă lumină asupra tuturor legăturilor, peripețiilor, despărțirilor sale şi se simte înşelat şi trădat.

O revede pe Elena. Elena care îi dă de înțeles că l-a iertat. El încearcă să fie recunoscător. Că ea l-a şantajat şi amenințat, că a fost meschină în furia ei şi că a vrut să-i distrugă viața – şi nu-s mulți ani de atunci – nici ea n-o mai înțelege. E dispusă la prietenie, amabilă, vorbeşte înțelept, înțelegător, melancolic, căci acum e măritată. Se despărțise o vreme de ea, o înşelase prosteşte, după cum el însuşi mărturisise. De restul îşi aminteşte în silă: de răzbunarea ei, de fuga lui, de pierderile lui, de reconciliere, de ruşine, de remuşcare, de seducția reînnoită. Acum ea are un copil, dar când el o întreabă fără perfidie, ea recunoaşte jenată şi zâmbitoare că a rămas gravidă în perioada acelei despărțiri. O clipă, nu mai mult, pare încurcată. El e uimit de calmul şi nonşalanța ei. Îi trece prin minte fără fior şi emoție că şi mânia ei fusese simulată, că n-a avut niciun motiv s-o facă pe a sfânta, niciun drept la şantajul pe care l-a acceptat fiindcă se credea singurul vinovat. (Până acum crezuse că abia după plecarea lui, poate ca să-l uite, s-a aruncat în brațele altuia). În tot timpul ăsta s-a crezut deci peste poate de vinovat şi ea l-a lăsat pur şi

simplu să creadă în vina lui. Îşi expiră uşor şi apăsat vina şi se gândeşte: Disperarea mea m-a sfătuit prost. Dar luciditatea de acum mă sfătuieşte şi mai prost. Mi se face frig. Mai degrabă rămâneam cu vina.

Distrugerea e în toi. Dacă anul ăsta nu mă omoară, o să pot vorbi de noroc. Aş putea vizita mormintele etrusce, să dau o raită prin Campagna, să cutreier zona.

Roma e vastă. Roma e frumoasă. Dar e cu neputință să mai viețuiesc aicea o dată. Ca peste tot semiprietenii se amestecă printre prieteni şi prietenul tău Moll nu-l suportă pe prietenul tău Moll şi amândoi sunt necruțători cu cel de-al treilea prieten Moll. Peretele după care te-ai adăpostit e luat cu asalt din toate părțile. Cu toate că uneori eşti dorit şi solicitat, te ataşezi şi ai nevoie şi tu de ceilalți, toate gesturile sunt discutabile şi nu mai poți apărea cu o durere de cap fără să nu fie interpretată ca o țâfnă ofensatoare. Nu poți lipsi o scrisoare de răspuns fără să fii taxat de aroganță sau de indolență. Nu mai poți întârzia la o întâlnire fără să stârneşti resentimente.

La urma urmelor, cum a început totul? Opresiunea, înregimentarea nu s-a impus deja cu ani buni în urmă prin rețeaua de prietenii şi duşmănii de îndată ce s-a lăsat încurcat în gâlcevile sociabilității? Nu şi-a construit de atunci în lipsa lui de curaj o viață dublă, o viață multiplă chiar, ca să mai poată trăi cât de cât? Nu-i înşală pe ceilalți şi pe el însuşi multiplicându-se pe sine? O bună origine i-a dăruit o predispoziție

pentru amabilitate, pentru încredere. A avut un dor nobil după inegalitate barbară, rațiune supremă şi viziune absolută. A dobândit doar experiența că oamenii păcătuiesc împotriva insului şi că el însuşi păcătuieşte împotriva lor şi că există clipe când albeşti din pricina jignirilor – că fiecare e jignit până la moarte de ceilalți. Şi că tuturor le e frică de moarte şi că doar în ea se pot salva de monstruoasa jignire care este viața.

August! Iată zilele de fier aduse la incandescență în forjă. Timpul răsună.

Plajele erau asediate, iar marea nu-şi mai tălăzuia încoace oştile de valuri, ci simula epuizare adâncă, albastră.

Pe grătar, în nisip, prăjită, arsă: carnea uşor coruptibilă a oamenilor. Dinaintea mării, printre dune: carnea.

El se temea că vara dădea tot ce poate. Fiindcă asta însemna că toamna va veni curând. August era plin de panică, plin de zor să apuce viața şi să trăiască în grabă. Toate femeile se lăsau îmbrățişate pe dune, după stânci, în cabine, în maşinile parcate la umbra pinilor, chiar şi în oraş, la amiază, îndărătul storurilor trase, se ofereau în toropeală sau rămâneau o oră mai târziu țintuite cu tocurile lor înalte în asfaltul moale al promenadei şi în căutare de sprijin apucau un braț în trecere. Vara asta nu s-a rostit o vorbă. N-a fost pronunțat niciun nume. Femeile pendulau încoace şi încolo între mare şi oraş, printre trupurile albe şi întunecate,

de la o poftă momentanee la alta, de la spuma soarelui la țărmul nopții, în strânsoarea deplină a soarelui. Cu fiece dimineață soarele o ia mai iute la vale şi se prăbuşeşte tot mai degrabă în mare la adăpost de uităturile nesătule.

Se ruga pământului și mării și soarelui care i se prezentau atât de înspăimântător și de brutal. Se coceau pepenii; îi făcea bucăți. Murea de sete. Iubea un miliard de femeie, pe toate simultan și fără deosebire.

În fond cine sunt eu, în septembrie auriu, dacă mă scuturi de tot ce au făcut oamenii din mine? Cine, pe măsură ce norii se perindă?

Spiritul pe care carnea mea îl găzduiește e un mai mare șarlatan ca gazda lui sacrosanctă. Mai cu seamă de o întâlnire cu el trebuie să îmi fie teamă. Căci nimic din ce gândește n-are de a face cu mine. Toate gândurile nu sunt decât germinația unor semințe străine. Incapabil să mă gândesc la cele ce m-au zguduit, mă gândesc în schimb la lucruri care nu m-au zguduit.

Gândesc politic, social și în alte câteva categorii și ici și colea, solitar și aiurea, dar întotdeauna gândesc într-un joc cu reguli predeterminate și poate cândva îmi voi da silința să le schimb. Jocul, însă nu. N-am cum!

Eu, acest ghem de reflexe și de o vrere bine dresată, eu hrănit cu rezidurile istoriei, impulsurilor și instinctelor, eu cu un picior în sălbăticie și cu celălalt pe bulevardul civilizației eterne. Eu, insondabil, amestec din toate materialele, alambicat, indisolubil și totuși ușor de

lichidat cu o lovitură în moalele capului. Din tăcere ai ieșit și în tăcere te vei întoarce. . .

De ce mi-am petrecut o vară întreagă încercând să mă distrug în destrăbălare sau în sporirea destrăbălării? – numai să nu văd că sunt un instrument părăsit, foarte demult cineva a scos la el câteva sunete pe care eu le variez cu patimă încercând a obține o armonie care să-mi poarte semnătura. Semnătura mea! De parcă e musai ca ceva să-mi poarte semnătura! Fulgere au trecut prin copaci și i-au spintecat. Nebunia s-a abătut peste oameni și i-a sfâșiat pe dinăuntru. Nouri de lăcuste s-au pogorât peste câmpii și au lăsat dezastru în urma lor. Puhoaiele au devastat coline, iar torentele, versanți. Cutremurile n-au stat o clipă. Astea sunt semnăturile, singurele!

Dacă nu m-aș fi cufundat în cărți, în povești și legende, în ziare și știri, dacă tot ce poate fi comunicat n-ar fi crescut în mine, aș fi fost un nimic, o adunătură de fenomene nelămurite. (Și asta ar fi fost poate ceva bun, căci aș fi gândit ceva nou!) Nu merit să văd, să aud, dar oricum îmi merit sentimentele, bâtlanii aceștia survolând plajele albe, drumeții aceștia noaptea, vagabonții flămânzi care văd în inima mea o șosea. Aș vrea să le strig tuturor celor care cred în unicitatea minții lor și în valuta forte a gândurilor lor: fiți de bună credință! Vedeți bine că monedele pe care le zornăiți sunt scoase din circulație. Scoateți-le din uz cu tot cu imaginile lor cu capete de mort și vulturi. Recunoașteți că s-a terminat cu tărâmul Greciei și tărâmul lui Buddha, cu iluminismul și alchimia. Recunoașteți

că trăiți într-o țară mobilată de antici, că opiniile voastre nu sunt decât închiriate, vederile lumii voastre, arendate. Recunoasteți că plătiți de fapt cu viața voastră doar dincolo de barieră când v-ați luat rămas bun de la tot ce vă era drag – de la locurile de aterizare, de la bazele aeriene, și numai de acolo vă îmbarcați spre propria cale și propria călătorie din stație imaginară în stație imaginară, călători care n-ar trebui să se preocupe de sosire!

Încercare de zbor! O încercare reînnoită de dragoste! De vreme ce o imensă lume neînțeleasă se oferă disperării tale – intră!

Somn de umbre, veselie înaripată peste hăuri. Când o persoană se desprinde de alta, şi-o lasă să-şi vadă liniştită de drum, când polipul om își desprinde ventuzele, nu-şi mai înghite aproapele. . . Umanitate: păstrează distanța. Ține-te la distanță de mine sau mor sau omor sau mă omor. Distanță, pentru numele lui Dumnezeu! Sunt mânios de o mânie care nu are început și sfârșit! Mânia mea care se trage dintr-o mai veche epocă de gheață și care se ridică acum împotriva epocii de gheață. . . Căci dacă lumea se sfârșește – și toți sunt de acord, credincioși și superstițioși, cercetători și profeți, că o să se sfârșească cândva – de ce să nu se producă înainte de încremenirea orbitei sau înainte de explozia nucleară sau înainte de Judecata de Apoi? De ce nu din discernământ absolut și mânie? De ce specia asta să nu se comporte moral și să nu-și propună un sfârșit? Gata cu sfinții, cu fecunzii sterili, cu îndrăgostiții veritabili. Măcar o dată n-ai mai avea ce să reproșezi.

Cu fiece dimineață se trezea tot mai greu. Clipea în fărâmele de lumină, se răsucea, își îngropa capul în perne. Cerea mai mult somn, o toamnă mai frumoasă. În acest octombrie al trandafirilor ultimi. . . Ce-i drept în Marea Egee există o insulă de care a auzit vorbindu-se pe care nu sunt decât flori și lei din piatră; aceleași flori care la noi înfloresc modest și vremelnic se ivesc aici de două ori pe an mari și luminoase. Solul arid, stânca neprietenoasă le dau avânt. Sărăcia le aruncă în brațele frumuseții. În majoritatea timpului el doarme până târziu după-amiaza și-și ocupă serile cu distracții. Somnurile prelungite îi alungă mâhnirea și astfel prinde puteri. Brusc timpul nu-i mai pare prețios, irosibil. Nici să facă neapărat ceva anume pentru a fi mulțumit, nicio aspirație sau ambiție pe care să o împlinească pentru a rămâne în viață. Ciudățenia ăstui an răposat a fost să se zgârcească cu lumina. Până și lumina zilei era îmbrăcată în cenușiu. Acum colinda mereu piațetele, ghetourile sau cafenelele taximetriștilor din Trastevere și bea acolo pe îndelete Campari-ul său zi de zi la aceeași oră. Căpăta tabieturi și le cultiva până la cel mai mic. Asista cu plăcere la propria osificare. La telefon zicea adesea: dragii mei, din păcate nu se poate azi. Poate săptămâna viitoare. – Iar săptămâna următoare deconecta telefonul. Nici în scrisori nu se mai deda la promisiuni și explicații. A petrecut atâtea ore aiurea cu alții și ce-i drept nici acum nu uza de orele sale, în schimb le cotea măcar înspre el, le adulmeca. A prins poftă de timp; gustul său era pur și bun. Tindea să se replieze cu totul asupra lui. Dar nimeni nu-și dădea seama de asta sau

nimeni nu voia să bage de seamă. În ochii anturajului său era același extravagant, acelaşi lumeţ, și uneori își întâlnea în oraș personajul său noros și-l saluta rezervat, întrucât îl cunoștea de pe vremuri. În orice caz nu era actual. Astăzi era un altul. Se simțea bine singur, nu mai pretindea nimic, demolase edificiul dorințelor sale, renunțase la pretenții devenind pe zi ce trece tot mai simplu. Începea să se gândească smerit la lume. Căuta o datorie, voia să slujească.

Să sădească un pom. Să conceapă un copil. E asta destul de smerit? E destul de simpluț? Dacă ar căuta primprejur după o palmă de pământ și o femeie – și cunoștea oameni care au făcut asta cu toată smerenia – atunci ar pleca la serviciu la ora opt dimineața, ar ocupa un loc la o întreprindere, ar folosi sistemul de rate pentru mobilă și alocația de stat pentru copii. Pentru cele învățate s-ar putea vedea răsplătit lunar în bancnote de care să facă uz pentru a-și asigura sieși și a lor săi un sfârșit de săptămână liniștit. Ar putea intra şi el în horă şi să joace.

I-ar plăcea. Mai cu seamă: să planteze un copac. L-ar putea observa de-a lungul anotimpurilor, l-ar vedea cum crește și ar îngădui copiilor să-l escaladeze. I-ar plăcea să adune recolta. Mere. Nu-i plac merele, dar insistă să fie un măr. I-ar fi pe plac un fiu, deși când se uită la copiii, puțin îi pasă ce sex au. Fiul va avea copii la rândul lui, fii.

Dar recolta care e atât de departe, afară, în grădina pe care o vor prelua alții, afară, într-o vreme în care el nu va mai trăi. Ce oribil! Și aici

lumea întreagă abundă în copaci și copii, în copaci râioși și schilodiți, în copii flămânzi și niciun ajutor nu e suficient pentru a-i ajuta să aibă o existență demnă. Îngrijește un copac sălbatic, adoptă un copil, fă-o dacă se poate, păzește un singur copac de tăiere și după aia mai vorbeşte! Speranță: sper ca nimic să nu se întâmple așa cum sper eu.

Sper că dacă pomul și copilul îmi vor fi încredințați, asta să se producă într-o vreme în care mi-am pierdut orice speranță și orice smerenie. Abia atunci voi fi capabil să mă ocup de amândoi cu iscusință și hotărâre și voi fi capabil să-i părăsesc în ceasul morții. Dar iacă-te că trăiesc! Trăiesc! N-ai ce-i face!

O dată, la Biblioteca Națională din Viena, pe când nici n-avea douăzeci de ani, s-a gândit la toate până la capăt și a realizat subit că trăiește. Cufundat în cărți ca un înecat medita la lumina micilor abajururi verzi în vreme ce cititorii se strecurau cu pași înceți, strănutau încet, răsfoiau încet de parcă se temeau să nu trezească spiritele care sălășluiau între coperțile cărților. Și gândea – dacă e cineva să ştie ce înseamnă asta! Încă își amintește cu precizie momentul în care cugeta la o problemă de cunoaștere și toate noțiunile planau vioaie și tangibile în mintea sa. Și pe măsură ce gândea și gândea zburând ca pe o huță tot mai sus în absența vertijului și de cum și-a luat cel mai magnific avânt, a simți că zboară până la plafonul pe care avea să-l spargă. L-a asaltat un sentiment de fericire cum nu mai cunoscuse pentru că în acea clipă era pe cale să înțeleagă ceva privitor la toate și la absolut. În clipa următoare

va trece prin plafon! Și atunci s-a întâmplat. L-a atins o lovitură și i-a zguduit interiorul craniului; s-a stârnit o durere care l-a făcut să încremenească, gândirea i-a încetinit, s-a derutat și a sărit din huță. Și-a depășit capacitatea de a gândi sau poate că niciun om nu se poate aventura până acolo unde a fost el. Deasupra, în cap, în cutia lui craniană, ceva făcea clic clic, clincănea alarmant și persista secunde întregi. Bănuia că a înnebunit și s-a încleştat cu amândouă mâinile de carte. Și-a lăsat capul în față, și-a închis ochii și a leșinat pe deplin conștient. Ajunse la un sfârșit.

Era mai aproape de sfârșit ca niciodată, mai aproape ca lângă o femeie, și când preț de o clipă toate circuitele din creierul său s-au întrerupt, a sperat în distrugerea propriei individualități și a simțit că intră în împărăția speciei. Căci ceea ce a fost distrus aici, în sala aceasta veche și enormă, la lumina abajururilor verzulii, în tăcerea solemnei îndopări cu litere, a fost o făptură care s-a ridicat prea sus, o ființă înaripată care s-a căznit să treacă prin coridoare crepuscular-albastre aspirând spre o sursă de lumină, și anume o ființă umană care nu mai e un opozant, ci un potențial părtaș la creație. A fost distrus ca potențial părtaș și de acum încolo nu va mai urca atât de sus să atingă logica pe care e fondată lumea. Se știa respins, nevrednic, și din acea clipă știința l-a oripilat, întrucât a comis o nelegiuire, întrucât a mers prea departe și cu ocazia asta a fost nimicit. Mai putea doar să învețe una sau alta ca să devină o mână de lucru intelectuală, să-și mențină trează mintea, dar asta

nu-l interesa. I-ar fi plăcut să se poziționeze la confinii, să privească dincolo de hotare și dincoace, asupra lui, asupra universului și limbii și contingenței. I-ar fi fost pe plac să se întoarcă c-o limbă nouă demnă de a exprima taina aflată.

În schimb, totul era pierdut. Trăia, ce-i drept, trăia, era întâia oară conștient de acest lucru. Acum însă ştia că trăiește într-o temniță, că trebuie să se acomodeze și că se va zbate de-ndată și că va trebui să-i abordeze pe ceilalți în singura limbă comună, cea a hoților, pentru a nu fi atât de părăsit. Va trebui să înghită gălușca și în ziua de pe urmă să fie mândru sau laș, să tacă sau să-l abordeze disprețuitor sau mânios pe Dumnezeul pe care aici nu-l poate întâlni și care dincolo i-a tăiat calea. Căci de ar avea de-a face cu lumea asta de aici, cu limba asta n-ar avea cum să fie Dumnezeu. Nu-i posibil ca Dumnezeu să rezide în nălucirea asta, nu poate exista în ea, n-ar putea să aibă legătură decât cu faptul că a făurit nălucirea, și că veghează ca ea să nu se sfârșească!

În iarna aceluiași an a urcat împreună cu Leni muntele Rax într-un week-end, da, știe precis. De-abia acum știe precis. Au înghețat, au tremurat, s-au agățat temători unul de altul în noaptea viforoasă. Pătura bicisnică și prea subțire și-au pasat-o unul altuia succesiv, apoi și-au smuls-o unul de la altul pe când moțăiau. Înainte de asta s-a dus la Moll și i-a mărturisit totul. A dat fuga la Moll fiindcă nu știa ce să facă, nu înțelegea nimic din toate astea, nu cunoștea niciun doctor, nu se descurca cu el însuși și cu Leni, cu femeile. Leni era atât de tânără, el atât de tânăr

și cunoștințele cu care s-a împăunat în fața ei proveneau de la Moll care le avea cu asta sau își dădea aerul că le are. Moll a făcut rost de pastilele pe care Leni le-a înghițit la ordinul său în seara de la cabana de ski. A vorbit despre toate cu Moll și deși se simțea atât de mizerabil l-a făcut pe acesta să-l invidieze. (N-am mai întâlnit o virgină în orașul ăsta, zi-mi tot, bătrâne!) A băut cu Moll și în beția lui a inhalat părerile lui Moll. (Să-i pună capăt cât încă se mai poate. E singura soluție. Să se debaraseze. Să se gândească la viitor. Piatra de gât.) Dar în noaptea înzăpezită i se făcu groază de el însuși, de Moll, de Leni pe care nu mai dorea să pună mâna de când a aflat ce o așteaptă, nu mai dorea acest corp fad, ciolănos, această fătucă lipsită de miros în miez de noapte și a coborât iar în camera de oaspeți, s-a așezat la o masă liberă plângându-și de milă până când n-a mai fost singur, până când două schioare blonde au luat loc lângă el, până când s-a îmbătat și a urcat cu amândouă venind în urma lor ca un condamnat pe același etaj unde Leni se afla trează și plângea sau dormea și plângea în somn. Când s-a trezit în dormitor cu ambele fete și s-a auzit râzând cu ele, totul i s-a părut simplu și ușor, toate astea existau numai pentru el, putea pretinde totul; era atât de ușor, doar că n-avea încă atitudinea potrivită, dar o va avea curând și de aici înainte pentru totdeauna. Avea sentimentul că este părtaș la o taină a ușurătății, a ieftinății și a unei destrăbălări nedestrăbălate. Nici bine nu a sărutat-o pe una din ele, că Leni a fost abandonată. Nici bine n-a înfrânt un ultim rest de rezistență și rușine și nici bine n-a mângâit părul

celeilalte, că a și scăpat de frică. Dar pe urmă a plătit pentru asta, căci nu și-a putut astupa urechile în fața cuvintelor stridente și a bâiguielii amețitoare care l-a încercuit. Nu era chip să dea timpul înapoi și nu mai putea să-și închidă ochii, plătea cu ochii săi pentru tot ce i-a fost dăruit să vadă înainte și după noaptea în care a ars o lumină. În ziua următoare, Leni a dispărut. Înapoiat la Viena s-a claustrat câteva zile, n-a mai trecut pe la ea, n-a mai trecut niciodată pe la ea și n-a mai aflat de ea nimic. Abia cu mulți ani mai târziu a pășit în casa din circumscripția III unde trăise ea; dar nu mai locuia acolo. Nici acum nu îndrăznea să o caute, ar fi plecat iar, ar fi fugit dacă ea ar mai fi locuit acolo. Uneori o întrezărea la anumite ore fantomatice cum alunecă pe Dunăre cu chipul umflat sau cum împinge un cărucior cu copil în parcul municipal (și în asemenea zile evita parcul municipal) sau o vedea fără copil pentru că acesta n-avea cum să trăiască, o vedea vânzătoare la prăvălie unde îl întreabă dinainte să-l vadă cu ce-l poate servi. O vedea de asemenea într-o căsnicie fericită cu un agent de vânzări în provincie. Și cu toate astea nu a mai revăzut-o. Și a îngropat-o atât de adânc în el însuși că nu mai urca decât arar la suprafață imaginea acelei nopți înzăpezite de vifor, de zăpadă azvârlită până la nivelul ferestrei din cabană, de lumină care a ars deasupra a trei corpuri încleștate și un chicotit, un chicotit de vrăjitoare și păr blond.

Când biserica din sat a fost părăsită[1], când cineva a căzut în groapa pe care a săpat-o pentru un altul, când proverbialul s-a împlinit și toate predicțiile legate de schimbările lunii și răsăriturile soarelui s-au dovedit încă o dată corecte – într-un cuvânt, când totul iese momentan la socoteală și ceea ce poate zbura în univers zboară, el n-are decât să scuture din cap și să cugete la vremurile în care trăiește.

Ca toți semenii săi nu e bine pregătit; nu știe decât o părticică și fiecare nu știe decât cea mai infimă parte din ceea ce se petrece.

Știe pur accidental că există roboți care nu fac greșeli și cunoaște un vatman care la un moment dat a greșit ora de plecare și prioritatea de trecere. Probabil că stelele și cometele greșesc la rândul lor când intervin prea multe lucruri, neatente și obosite, distrase de vechiul recital poetic al propriei lumini.

N-ar vrea să fie sus-pus, dar nu i-ar displăcea ca acolo sus lucrurile să continuie pe acelaşi făgaş, fiindcă ce-i sus e și jos și ca urmare lucrurile continuă să se învârtă, căci nu pot fi oprite. Nimeni n-ar putea. Gândurile nu pot fi țintuite și nicio unealtă nu le poate extinde. E totuna dacă zbori prin spațiu la stânga sau la dreapta, de vreme ce toate zboară, Pământul bunăoară, şi cu atât mai bine dacă e un zbor în zbor, dacă se zboară și se învârte ca să se știe cât se învârte și că n-ai de ce te ține, nici măcar de cerul înstelat de deasupra ta. . . Dar înlăuntrul tău unde cu greu te ridici

[1] Sensul clasic al expresiei ***die Kirche im Dorf lassen*** este aproximativ acesta : *când nu s-a sărit calul, când nu s-a exagerat*

și nu prea zbori la unison, unde n-ai de ce să te agăți, dar unde se află un terci tare și ațos de întrebări vechi care n-au nimic de a face cu zborul și pistele de lansare, unde nu poți trage de manetă decât smucit și abia perceptibil, unde e făurită moralitatea întregii istorii, fiindcă în ea însăși nu e nicio moralitate, unde cauți moralitatea moralității și nu iese la adunare.

Când cineva sapă o groapă și cade el însuși în ea, unde te lipești și te zbați și persiști să te lipești și nu te mai urnești.

Fiindcă nu ți se face lumină (și la ce te ajută să cunoști totul despre viteza luminii?), fiindcă nu ți se face lumină asupra universului și asupra ta și asupra întregii vieți și nevieți și morți.

Fiindcă aici nu există decât martiriu, fiindcă în limba escrocilor nu poți da de urma cuvântului potrivit să rezolvi lumea, lumea care este o ecuație pe care o rezolvi

Lumea este o ecuație care se rezolvă și atunci aurul e egal cu aurul și mizeria e egală cu mizeria dar nimic nu este egal în tine și nimic egal cu lumea în tine

De ai putea să te dezbari, să ieși din angoasa ta obișnuită față de bine și rău și n-ai mai stârni terciul vechilor întrebări, de ai avea curajul să pășești în progres

Nu doar în cel de la lumina de gaz la electricitate, de la balon la rachetă (îmbunătățire minoră) de ai renunța la omul vechi, și l-ai adopta pe cel nou, atunci, Atunci, de lumea n-ar mai continua ca acum între bărbat și femeie, între adevăr și minciună, ca acum adevărul și ca acum minciuna

de s-ar duce toate la dracu'

De ai face din nou calculul pe care-l prețuiești și din care iei acont

De ai fi un aviator și ți-ai zbura cercurile fără să le interpretezi, de ai transmite doar vești, rapoarte, fără să mai înşiri poveşti la grămadă despre tine sau altul sau un al treilea

Atunci, de te-ai lecui și n-ai mai fi lezat, vexat, dependent de puritate și răzbunare De n-ai mai crede în basme și nu ți-ar mai fi frică de întuneric

De n-ar mai trebui să îndrăznești, să pierzi ori să câștigi, ci să acționezi

Acționează, influențează grandioasa ordine, gândește ordinea, de te-ai cufunda în ordine, în socoteală, mistuit în luminoasa ordine

Atunci, de n-ai mai crede că totul trebuie să meargă mai bine „în cadrul dat," că ar trebui ca bogații să nu mai fie bogați și săracii să nu mai fie săraci, nevinovații condamnați și vinovații executați

De n-ai mai vrea să consolezi și să faci bine și de n-ai mai cere consolare și ajutor

De mila și suferința s-ar duce la dracu’ și dracu’ la dracu’, atunci!

Atunci, de lumea ar fi apucată de acolo de unde e de apucat, de acolo de unde se află secretul rotației, de acolo de unde e încă castă, de acolo de unde încă n-a fost iubită și necinstită, de acolo de unde sfinții n-au intervenit încă pentru ea și nelegiuții n-au lăsat nicio pată de sânge. De s-ar pune bazele unui nou statut.

De nu s-ar mai lua după niciun spirit.

De ar veni într-un sfârșit sfârșitul. Atunci.

Atunci ridică-te încă o dată și rupe vechea ordine nerușinată. Atunci fii diferit ca lumea să se preschimbe ca să-şi schimbe într-un sfârşit direcția! Îmbarcă-te atunci şi tu!

Când intră în al treizecilea an al său și vine iarna, când un piron de gheață ține noiembrie și decembrie laolaltă și inima lui rebegeşte, el adoarme peste frământările sale. Se refugiază în somn, apoi în trezie, zăboveşte și pleacă iar, străbate paragina oraşelor mici și nu se încumetă să apese pe-o clanță, nu se încumetă să salute, căci nu vrea ca lumea să-l vadă și să-l abordeze. Ar vrea să se oploșească sub pământ, să-i fie cald asemeni unei cepi, asemeni unei rădăcini. Să ierneze cu gândurile și simțămintele sale. Să amuțească cu gura încleștată. Ar dori ca toate

spusele, jignirile, promisiunile rostite să-și piardă valabilitatea, toți să le uite și toți să îl uite. De cum s-a fixat în tăcere, de cum s-a învelit în cocon, simte că nu mai are dreptate. Un vânt rece și umed îi alungă lipsa de așteptări după colț peste un stand de flori funerare și veșnic verzi. Nitam-nisam ține în mână ghioceii pe care nu voia să-i cumpere – el, care voia să plece cu mâinile goale! Clopoțelele ghioceilor se pornesc să bată dezlănțuit și fără sunet și el pleacă acolo unde îl așteaptă pierzania. Mai plin de speranță ca niciodată, cu nădejdea și dorința de mântuire adunate din toți anii. Abia acum, după ce s-a slăvit liniștit și vesel, după ce a făcut toate experiențele credibile, sosește dragostea incredibilă. Cu ritualul funebru și durerile rituale care iau zilnic altă direcție. Începând cu acea oră, chiar dinainte ca florile să-și cunoască destinatara, n-a mai fost stăpân pe el însuși, ci abandonat sorții, osândit, iar carnea lui l-a târât cu sine în iad. A stat opt zile și după prima evadare și încercare de salvare a stat încă opt zile în iad. N-a fost loc pentru înțelegere, fapte bune, apreciere. Nu era o femeie care să arate așa și așa și care să fie așa și așa; nu-i putea rosti numele, pentru că nu avea niciunul ca și fericirea din care a fost târât fără milă. Se găsea într-o stare de prostrație în care nu mai simți gustul unei guri, în care niciun gest nu mai lasă răgazul să închipui un altul, în care dragostea se răzbună pentru tot ceea ce e suportabil pe pământ. Dragostea era de nesuportat. Nu aștepta nimic, nu pretindea nimic și nu dăruia nimic. Nu se lăsa îngrădită, cultivată, sădită cu sentimente, ci călca peste granițe și dărâma orice sentimente.

Nu fusese încă niciodată fără simțăminte, fără complicații, și acum era pentru prima dată pustiit, stors; și sesiza cu adâncă mulțumire cum un val îl arunca când şi când înspre o stâncă, îl izbea şi-l tragea înapoi.

Iubea. Și această calamitate în care nimic nu era bun și rău sau drept și nedrept îl elibera de orice, îl deposeda de toate însușirile, de toate gândurile și scopurile, și era încredințat că nu există un încotro vrednic de acest nume care să-l ducă mai departe sau afară. În vreme ce peste tot alții făceau treabă, erau ocupați cu ceva, el iubea pe de-a-ntregul. Necesita mai multă forță decât pentru a munci și pentru a trăi. Clipele se inflamau, timpul devenea trena neagră a unui incendiu, iar el, de la o clipă la alta, se regăsea tot mai aprins asemeni unei ființe de vocație pură în care domină un singur element. Și-a făcut valiza, fiindcă a înțeles instinctual că și prima oră de iubirea a fost deja prea mult și cu ultimile puteri şi-a căutat refugiul în plecare. A scris trei scrisori. În prima se acuza pe sine însuși de slăbiciune, în a doua, o acuza pe iubită, în a treia a renunțat să arunce vina, și-a lăsat adresa. „Scrie-mi te rog post-restant la Neapole, la Brindisi, la Atena, la Constantinopol. . .”

Dar nu a ajuns departe. Și-a dat seama că odată cu plecarea sa totul s-a năruit, s-a ales cu puțini bani cheltuind ce i-a rămas pentru a plăti locuința în avans ca s-o păstreze, pentru a putea în pofida a toate să-și rezerve un loc. A umblat brambura prin portul Brindisi, și-a vândut avutul exceptând două costume, și-a căutat de lucru la negru. Dar nu prea era făcut pentru asemenea slujbe și pericole în care se putea vârî.

Nu mai avea idee ce să facă, două nopți a dormit sub cerul liber, a început să-i fie teamă de poliție, de murdărie, de mizerie, de pierzanie. Da, merge la pierzanie. Ca urmare a scris a patra scrisoare. „Mi-au rămas doar două costume, care ar trebui călcate, cele două pipe ale mele și bricheta pe care mi-ai dăruit-o tu. Nu mai are gaz. Dar dacă nu vrei să mă vezi înainte de vară, dacă nu poți să te desparți de N.

Înainte de vară. . .!” Înainte de vară!

„Și dacă încă nu știi cu cine și de ce și la ce bun, Dumnezeule. . . Dar dacă o știai, poate n-o știam eu și aș fi într-o stare și mai jalnică. Pe orice cale o iau nu mi se deschide nicio cale. N-ar fi trebuit să-i supraviețuim.”

Înainte de vară! Atunci va fi ispășit pentru acest an și tot ce putea să pregătească din materia anului al treizecilea îi făgăduia să devină oarecare. Of, chiar trebuie să devenim bătrâni, urâți, ridați și slabi de minte, limitați și înțelegători ca să ni se împlinească soarta? Nimic împotriva bătrâneții, și-a spus el sieși, mă ajunge şi pe mine curând și simt deja fiorul cu care toți anii mei o să se năpustească asupra mea. Curând. Încă stau tare pe poziție, încă nu-mi vine a crede că lumina asta se poate stinge, tinerețea, lumina asta etern lucitoare. Cum a început să aibă răsuflarea scurtă, să se clatine de foame și cum toate strădaniile de a-și găsi de lucru sau să plece cu o navă – toate cutezanțele astea nerezonabile care se potrivesc mai bine unui tânăr sau unui smintit – au dat chix, a scris acasă. A scris aproape adevărul și a solicitat întâia oară

ajutorul tatălui. Se simțea lamentabil că avea treizeci de ani, odinioară ştiuse să se descurce. N-a fost nicicând atât de neputincios și de neajutorat. Și-a mărturisit colapsul și a cerut bani. Nu va mai primi nicicând așa repede bani. Nici bine nu și-a revenit din grabnica-i salvare, că făcea deja cale întoarsă. A trecut prin Veneția.

A sosit în Piața San Marco târziu seara. Scena era goală. Spectatorii fuseseră măturați de pe scaune. Marea acoperea cerul, lagunele erau împânzite de luminițe, întrucât lampele și felinarele își revărsau lumina în apă.

Lumină, luminozitate lucitoare, departe de gloată. Rătăcește ca o fantomă. De la început și-a găsit refugiul în frumusețe, în contemplare și când s-a odihnit în ea, și-a spus: Ce frumos, ce frumos, cât e de frumos. Să fie mereu astfel, nu mi-ar păsa să mor pentru frumusețe și ce înțeleg prin asta, pentru acest „mai mult. . .”, pentru această desăvârșire. Nu cunosc niciun paradis în care să vreau să intru după ce-a fost ce-a fost. În schimb paradisul meu este acolo unde se află frumusețea.

Promit să mă las de ea, căci frumusețea e sfruntată, nu mai e o protecție, și suferințele au luat-o deja pe un alt drum.

Înainte n-a știut cum se călătorește. Se suia în tren cu inima bătând și bani puțini. În orașe ajungea tot timpul noaptea, când torentele de străini prudenți invadaseră de mult camerele de hotel, iar prietenii lui deja dormeau. A rătăcit cândva o noapte întreagă, fiindcă nu a găsit niciun

pat. Pe nave se urca cu inima bătând mai tare, iar în avioane cu răsuflarea tăiată de extaz. De data asta, în schimb, a citit itinerarul, și-a numărat bagajele, și-a luat un hamal. Și-a rezervat un loc și ceva de citit la drum. Știa unde avea de schimbat trenul, și n-a isprăvit banii imediat ce a băut o cafea pe peron. Călătorea ca un domn cu distincție și într-atât de calm, încât nimeni nu i-a ghicit planul. Intenționa s-o termine cu viața de hoinăreală. Voia să se întoarcă. Se înapoia în orașul pe care l-a iubit cel mai mult și în care a trebuit să achite taxe, cheltuieli cu studii și meditații și multe altele. Se ducea la Viena – fără să pronunțe totuși cuvântul „acasă".

S-a întins în compartiment cu capul pe haina sa strâns rulată și medita. Pe patul acesta va parcurge Europa, tresărind speriat din vise, înghețând în vecinătatea munților familiari, picotind, redeșteptând amintiri dureroase. Voia să revină la punctul de plecare, întrucât a văzut destul din ceea ce-i numit lume.

S-a năpustit într-un mic hotel din centrul orașului, în apropierea poștei. Niciodată n-a mai stat la hotel în Viena. Aici a locuit chiriaș, cu sau fără baie, cu sau fără telefon. La rude, la o infirmieră singură care nu-i suporta mirosul de tutun, la o văduvă de general de ai cărei pisici și cactuși era nevoit să aibă grijă când ea era la băi. Două zile a fost într-atât de nehotărât, că nu a îndrăznit să sune pe nimeni. Nimeni nu-l aștepta; unora nu le-a scris de prea multă vreme, alții nu i-au răspuns la scrisori. Simți deodată că din varii motive reîntoarcerea lui era o

imposibilitate. La fel de bine se putea întoarce și un mort. Nu-i permis nimănui să reia de unde a abandonat. Nu mai e nimeni, își spuse el, nimeni care să conteze pe mine. S-a dus să mănânce într-un restaurant în care odinioară nu îndrăznea să intre, a citit meniul mai lesne ca în alte locuri, se aștepta să fie răscolit de numele mâncărurilor care i-au lipsit îndelung, dar nu a fost. A recunoscut vechile clopote cărora le-a dus dorul sunând la ora amiezii. Înlăuntrul său stăruia o tăcere de moarte. Întâmplător a întâlnit cunoscuți pe Graben, apoi și mai mulți cunoscuți și încurajat de revelatoarele coincidențe îi abordă pe toți prea zelos și stânjenit. Începea nesigur să povestească despre viața pe care a dus-o altundeva și pe urmă se oprea subit, fiindcă îi era clar că viața lui din altă parte echivala pentru ceilalți cu o trădare asupra căreia era mai bine să păstreze tăcerea.

Într-o librărie și-a cumpărat ghidul orașului al cărui fiecare miros îl cunoștea și despre care nu știa nimic demn de știut. A deschis cartea, s-a așezat pe o bancă udă de ploaie din Parcul municipal, s-a temut să nu răcească și pe urmă ascultând de asterix și-a reluat periplul la marele palat cu o colecție de armuri, la Muzeul de istorie al artei, la Gloriette, la biserica cu îngerii baroc. Seara a urcat pe Kahlenberg și a privit din unghiul recomandat de ghid înspre orașul de la poale. Și-a ținut mâna streașină la ochi și a reflectat: Toate astea nu-s posibile! Nu-i posibil să fi cunoscut acest oraș. Nu așa.

În alte zile s-a întâlnit cu prieteni. N-avea idee despre ce vorbesc, în schimb toate numele pomenite îi erau cunoscute și chiar dacă chipurile nu-i mai apăreau – le cunoștea pe toate. Etichetele rămăseseră. Dădea aprobator din cap la ce auzea, totuși îi părea neadevărat că toate astea există: copii noi ai unei vechi prietene, schimbări de slujbă, corupție, scandaluri, premiere, adultere, afaceri.

(Planul meu: să sosesc!)

L-a reîntâlnit pe Moll, copilul minune, geniul Moll, care la douăzeci de ani i-a uluit pe toți, spiritul pur Moll, care înainte vreme pentru o nimica toată și-a pus excelentele studii despre declinul valorilor și criza culturii la dispoziția unei edituri creștine. Moll a devenit ironic, capătă cele mai substanțiale onorarii, dă fuga din congres în congres, Moll de care lumea face haz și de care face haz el însuși, Moll, care-și risipește veniturile pe la mese rotunde și nu crede lumea vrednică de idei noi. Moll, care seara e silit să se ducă la ambasadorul francez, și care a doua zi e consultant la o conferință, Moll, încă cel mai tânăr, alunecos ca un țipar, reprezentând păreri fără să aibă și păreri, Moll, mereu pe partea unsă cu unt, Moll, plin de dispreț pentru existențele ratate, și are una dintre cele mai rate. . . Moll îl sfătuiește: „sari în barca noastră."

(Limba escrocilor adusă la perfecțiune!)

Moll superior, Moll plin de înțelegere pentru orice și pentru toți oamenii pe care cu ani în urmă îi disprețuia. Strângerea de mână a lui

Moll, zgârcită, dar fermă. „Allora, bye bye, toate bune. Pe curând. Gândește-te. Scrie dacă ai nevoie de ceva.”

Își ia la revedere de la Moll, întorcând zgârcit zgârcita strângere de mână și se duce în vechea lui mică cafenea. Chelnerul se poticnește, l-a recunoscut, tristul și amabilul omuleț. De data asta nu trebuie să vorbească, să-și apuce mâinile, să se sforțeze, e scutit de fraze, e destul un surâs, își zâmbesc unul altuia prostește, doi bărbați care au văzut multe trecând pe lângă ei, ani, oameni, fericiri, nefericiri, și tot ce vrea bătrânul să exprime – bucurie, amintire -, și i-o demonstrează punându-i în față tocmai ziarele pe care obișnuia să le ceară și să le citească. E musai să apuce teancul de ziare, îi e dator bătrânului; îi face plăcere că-i îndatorat. E și el în sfârșit bucuros de ceva și dator fără împotrivire. Începe într-o doară a citi titluri, știri locale, culturale, diverse, rubrici sportive. Data n-are nicio importanță, ar fi schimbat ziarul și cu unul de acum cinci ani, citește doar intonația, tipăritura inconfundabilă, așezarea în pagină, construcția frazelor. Știe ca nicăieri altundeva despre ce temă e vorba în partea stângă de sus și în partea dreaptă de jos, ce e bun și ce e rău în viziunea acestui ziar. Numai ici și colo s-a strecurat stingher câte o vocabulă nouă. Deodată în fața lui s-a postat un om de-o vârstă cu el care-l salută; ar trebui să-l cunoască, dar nu-i pică fisa cin’ să fie – totuși e bineînțeles Moll cel care se află aici și e obligat să-l roage grăbit și bucuros să ia loc la masă alături de el. Moll, cu foamea lui sfioasă de cultură, care pe vremuri dorea să descopere ce este noul stil și care acum

l-a descoperit. Moll care știe prin urmare cum trebuie să locuiască, picteze, scrie, gândească și compune oamenii din ziua de azi. Irevocabil, definitiv. Moll care odinioară bâjbâia și căuta hrănit cu prefacerile unei generații premergătoare lui a isprăvit de digerat și rumegă iarăși ce a devorat. Sistemul lui Moll. Infaibilitatea lui Moll. Moll arbitrul de artă. Moll neînduplecatul, *odi profanum vulgus*, Moll care și-a pierdut limba și prin urmare face paradă cu două mii de pene de păun din alte limbi. Moll care nu mai poate citi romane. Moll pentru care poezia nu mai are viitor. Moll care e de acord cu castrarea muzicii și care voiește să înstrăineze pictura de pânză. Moll, spumegând, nemilos, neînțeles, referindu-se la măreția lui Guilielmus Apuliensis (ca. 1100). . . Moll care apreciază că Erhard Schön e cel mai uluitor dintre pictori. Moll cutezătorul. Moll care tace indignat când se vorbește despre un subiect familiar interlocutorului, care moare de foame ca funcționar auxiliar, care colecționează texte obscure, care a fost trecut cu vederea. Moll, invidios e chitit să fie neînțeles și trecut cu vederea, se răzbună printr-o amărăciune caustică, prin ocheade pedepsitoare azvârlite asupra tuturor femeilor frumoase, asupra unei duminici, asupra unui fruct, asupra unei favori. Moll, martirul. Moll îl disprețuiește bineînțeles pe vechiul lui prieten fiindcă se uită acum la ceas și realizează că e timpul să plece. Moll care trăiește în concordanță cu ceasul lăuntric, care-și întoarce spiritul sever, care-și lasă privilegiul să ticăie. . . Așa trece o zi cu

coliziuni și le suferă într-o lume în care pentru el toți oameni au devenit fantome. E slab înarmat contra stafiilor. Asta se vede și a doua zi.

Îl întâlnește iarăși pe Moll, căci lumea fiecăruia e doldora de Molli. Dar de acest Moll abia dacă-și amintește. E îți – mai - amintești de – Moll. Nu-l ajută la nimic că nu mai știe nimic, căci Moll își amintește pentru doi. Moll îi amintește cum el, colegul lui Moll, s-a îmbătat întâia oară și Moll l-a condus atunci până acasă. Moll mai știe încă de ziua în care el, prietenul lui Moll, a făcut o tâmpenie uriașă. Moll, care ține în mână negativul vieții sale, care i-a păstrat credincios falimentele şi vulgaritățile. Moll, camaradu', Moll cu care a fost în armată la optsprezece ani, Moll care în amintire e iarăși la Wehrmacht, Moll care vorbește o limbă care îi face greață fiindcă vrea să-l facă să creadă că pe vremuri au vorbit amândoi aceeași limbă. Moll care l-a scos din încurcătură, Moll cel mai puternic, el, cel mai slăbănog. Moll care spune lucrurilor pe nume, ce – s-a ales – de – păpușa aia – blondină? Asta – mai lipsea – s-o iei de – nevastă! Moll care e uns cu toate alifiile, care-i versat, care nu se lasă îmbrobodit, care se ia de femei așa cum vor ele să fie luate, și șefii care pot să-l pupe-n, care știe tot despre bărbați și femei. Moll pentru care totul e politică și de care puțin îi pasă, Moll, care caută nod în papură, Moll pentru care războiul nu-i încă pierdut, cel puțin următorul, pentru care italienii sunt o haită de hoți, francezii, fătălăi, rușii, suboameni, și care știe cum sunt cu adevărat englezii și cum e cu

adevărat lumea, o afacere, un comerţ, o farsă, o porcărie. Moll: „Te știu de-o viață, nu mă păcălești tu pe mine, n-ai cum mă păcăli!"

Cum să-l eviți pe Moll? Ce rost are să-i tai hidrei Moll unul din capete dacă îi cresc zece în loc!

Chiar dacă nu-și aduce aminte să-i fi cedat lui Moll măcar un drept asupra acestor amintiri, își dă totuși seama cum va fi viitorul: Moll se va ivi de după toate colțurile, iar și iar. Distanță sau omor! Păstrați distanța față de mine!

La capătul uneia din nopțile acestea în care întâlnirile la rând i-au făcut proces lui și celorlalți, se afla în fața unei cârnățării cu trei persoane și o tânără femeie căreia zadarnic i-a făcut curte altădată. Tocmai dansase cu Helene într-un bar plimbându-şi gura pe umerii ei. Nu s-a putut hotărî să o sărute pe gură, cu toate că era sigur că de data asta îi e îngăduit. Totuși a însoțit-o la locuința ei, după ce s-au despărțit de ceilalți, și au băut o cafea. Avea felul de a vorbi vag pe care el și l-a reînsușit imediat. Pesemne că astfel a vorbi cu ea pe atunci, a folosit semitonuri, aluzii și apropouri, iar acum nu mai putea fi nimic clar și direct între ei. Era târziu, camera, îmbâcsită de fum, parfumul ei, evaporat. Înainte să plece, a luat-o în brațe șovăielnic și golit de epuizare. A fost politicos nevoie mare, s-a întors pe casa scării, i-a făcut semn ca și cum i-ar fi fost greu să plece. Era ultima lui prefăcătorie și i-a privit în consecință chipul dur și veștejit care îl înspăimânta. Afară se

crăpa de ziuă sau de ce se voia a fi zi: zori, ceață. A ajuns la hotel frânt de oboseală și fără chef de somn, s-a rugat ca un bolnav, a înghițit două tablete și într-un sfârșit s-a predat. S-a trezit abia când s-a făcut iarăși seară, febril și cu un gust amar în gură de la atâta somn, un gust în care se dizolvau toate întâlnirile sale din oraș. Și-a făcut bagajul, a tuflit cămăși, perii, papuci claie peste grămadă de parcă s-ar zori foarte și de parcă ordinea n-ar mai conta. Abia la gară a căutat un tren cu arătătorul pe lista de plecări.

A nimerit în cel mai dezavantajos tren, unul regio, care oprea în fiecare stație și apoi a trebuit să-și petreacă o jumătate de noapte mergând de colo-colo în noaptea de iarnă tropăind pământul cu picioarele și bătând din palme într-o gară de provincie a cărei sală de așteptare era închisă. I-ar fi plăcut să se culce pe un cărucior de bagaje și să doarmă pe veci. Dar nu era îndeajuns de înghețat, nu era îndeajuns de obosit. Singurătatea lui nu era îndeajuns de adâncă pentru un asemenea sfârșit. Când și-a reluat călătoria, a ascultat poveștile unui seamăn călător care expunea câte procente din totalul nebunilor se cred Napoleon, câte, ultimul împărat, Lindbergh, Hitler sau Gandhi. I-a stârnit interesul și a întrebat dacă-i posibil ca cineva să se creadă fără pagubă el însuși și dacă asta nu-i la rândul ei o nebunie. Bărbatul, probabil psihiatru, și-a ciocănit pipa, a schimbat subiectul și a povestit despre alte procente și terapii contra a cutare și cutare procente. S-a scobit în nas cu curățătorul pentru pipă și a spus: Dumneavoastră, de

pildă, suferiți de. . . Faceți prea mare caz de. . . De asta suferim firește cu toții, nu-i nimic special.”

Următorul tren l-a purtat printr-o noapte oribilă – în gările mai importante șinele săreau pe alte șine și rulau pline de amărăciune, în vreme ce el, încarcerat cu zece persoane într-un compartiment, se lupta pentru aer, se uita în lături când femeia bătrâioară de lângă el își alăpta copilul, când soțul ei ofticos din fața lui scuipa după fiecare acces de tuse și sforăitul unui alt bărbat de la ușă era să-l înnebunească. Picioarele și gambele tuturor erau de-a valma, toți se luptau pentru un loc de cinci centimetri și încercau să-i împileze pe ceilalți. Deodată se surprinse dând din coate pentru a o îndepărta pe femeia cu copil. Era iarăși în mijlocul oamenilor în carne și oase, se lupta îndârjit pentru poziția sa, pentru locul său, pentru viața sa. La un moment dat a ațipit puțintel. În vis orașul se năruia peste el cu Biserica Sfântul Carol, cu palatele și parcurile și străzile sale; a visat pesemne numai o secundă, căci s-a deșteptat speriat de moarte de o lovitură la cap. A știut numaidecât fără a mai reflecta că trenul s-a ciocnit cu un altul. O valiză a zburat din plasă și l-a izbit. A știut de asemenea numaidecât că ciocnirea a fost una minoră, căci nu era timpul să i se întâmple lui ceva. Nicio moarte timpurie. Nicio plecare prematură. Nicio tragedie sfâșietoare. După câteva ore au putut pleca mai departe, toți erau ușurați ca după un ușor atac de cord. Nimeni n-a fost rănit, pagubele neînsemnate. Se căzni să-și amintească de visul cu orașul pe care impactul trenurilor l-a declanșat în

interiorul său sau care a precedat zguduitura și avea sentimentul că nu mai trebuie să revadă orașul, dar că-și va aminti cum a fost și cum a trăit în el de acum înainte și de-a pururea.

Oraș fără pavăză!

Nu vorbesc de orice urbe, ci de unica în care fricile și speranțele mele de atâția ani au fost prinse în năvod. Încă o revăd: femeie pescar mare și îngălată șezând la malul râului vast și neabătut scoțându-și prada argintie și putrezită. Argintie frica, putrezită speranța. La apa neagră a Dunării și a cerului castaniu peste cupolele verde-mucegai: să desprind din țărână ceva din geniul tău și să dau țărânii geniul tău rău! Să vină vântul și să înfricoșeze o inimă care a fost aici mândră și jignită! Oraș adus de ape! Căci țări au adus puhoaiele și bunuri din alte țări : broderii în cruciuliță slovace și mustăți smolite de muntenegreni și coșuri cu ouă de bulgari și accent răzvrătit de Ungaria.

Oraș al lunii turcești! Oraș al baricadelor!

Atâta piatră sfărâmată, atâtea ziduri găunoase că auzi șoapte venind de demult, din mari depărtări. O, atâtea nopți care s-au ridicat în Viena, nopți amare! Și toate zilele pe care ți le-au azvârlit însoțite de zumzetul din școli și spitale de nebuni, cămine de bătrâni și saloane de bolnavi puțin aerisite și rar văruite, toate zilele împrejurul cărora roiesc florile sfioase ale castanilor. O, toate ferestrele care nicicând nu s-au deschis,

toate porțile de parcă n-ar fi nicio ieșire pe nicio poartă, de parcă cerul n-ar exista!

Oraș terminus! Acolo de unde parcă nu mai iese nicio linie de cale ferată. Consilieri aulici și decrepite cancelarii. Niciun cuvânt dur în antecamere, ci tot timpul unul jignitor (amână, nu respinge.)

Se pune întrebarea dacă trebuie să iubești ceea ce nu-ți place să iubești, dar orașul e frumos și un poet solemn s-a urcat în turla Sf. Ștefan și i-a adus omagiul. Totul e o chestiune de a ceda, de a consimți. În schimb, unii au băut necondiționat cupa cu cucută. Discursul otrăvit e în acord cu inima blândă. Dar unii au o inimă sălbatic de poznașă și un discurs care ar fi fost bine primit și la Roma. Erau dușmănoși, urâți și singuri. Gândeau precis, se păstrau puri și lăsau meduzele să treacă pe sub ei. Unii aveau la îndemână cuvinte pe care le trimiteau asemeni unor licurici în noaptea care vine și peste granițe. Și unul avea o frunte care lucea albastru și tragic între mareele fără vorbirii. Oraș al rugului în care e azvârlită în foc cea mai măreață muzică, în care se scuipă și se spurcă tot ce provine de la ereticii integri, sinucigașii nerăbdători, descoperitorii conștiincioși și tot ce originează de la spiritele cele mai oneste. Urbe a tăcerii! Inchizitoare mută cu zâmbetul neangajat.

------- dar suspinul pietrelor desprinse din pavaj,

când cineva se împiedică de ele, tinere, lezate de tăcere, asasinate de zâmbete. Încotro cu țipătul provenind dintr-o tragedie?

Oraș al comedianților! Oraș al îngerilor frivoli și al unui mănunchi de demoni vandabili. Oraș timid în dialog, sământă timidă într-o discuție de mâine.

Oraș al bășcălioșilor, al lingăilor, al acoliților. (Pentru o poantă e sacrificat un adevăr, și ce-i bine exprimat e pe jumătate mințit) Oraș al ciumii cu miros de moarte! La apa neagră a Dunării și a petrolului murdar

în depărtare:

Lăsați-mă să evoc strălucirea unei zile pe care și eu

am văzut-o, verde și albă și stingherită,

după ploaia căzută,

când urbea a fost spălată și purificată,

când străzile se răspândeau din miezul ei sub formă de stea,

din inima ei puternică, purificată,

când copiii de la toate etajele începeau

să exerseze un nou *étude*,

când tramvaiele se reîntorceau de la cimitirul central

cu toate coroanele și buchetele de stelișoare de anul

trecut,

fiindcă a fost învierea,

din moarte,

din uitare!

Păstra tăcerea asupra sfârșitului de călătorie. Nu dorea s-o sfârșească, ci să dispară la sfârșit, fără urmă, de negăsit. A aflat până la urmă un mijloc secret de a-și găsi o slujbă care să-l ducă în Indonezia. Când s-a dus să-și ia biletele, în Indonezia a izbucnit războiul. Slujba a picat și nu mai avea chef să-și facă rost de alta – pentru a ajunge într-o țară îndepărtată. A rămas la Roma. De gândit s-a gândit așa: Să plece cu cea al cărei nume nu îndrăznea niciodată să-l rostească. Să zboare cu ea, să nu se mai înapoieze niciodată în Europa, să trăiască alături de ea pur și simplu acolo unde e soare, acolo unde sunt fructe, să trăiască cu trupul ei, fără niciun alt atașament și departe de tot ce a fost până atunci. Să trăiască în părul ei, în colțul gurii ei, în poala ei.

Dintotdeauna a iubit absolutul și plecările, iar „ea” era prima persoană care i-a insuflat dorința să se rupă de toate și să o ia cu el. În toate clipele în care această extremitate îi plutea dinainte, când era palpabilă, el cădea pradă febrei, își pierdea limbajul, se zbătea să găsească un altul. Se zbătea să facă un pas dincolo unde se afla această extremitate și dorea să acționeze în consecință fără menajamente.

Dar cineva venea după aceea la el, îi înmâna o scrisoare amintindu-i de vreo datorie la care s-a înhămat anterior, de cineva bolnav, de o rudă,

de cineva aflat în trecere sau de un termen limită pentru o lucrare. Sau în momentul în care voia să rupă toate legăturile cineva se agăța de el asemeni unui înecat.

„Lasă-mă-n pace. Vreau linişte!” a spus el apoi și s-a dus la fereastră de parcă afară se petrecea ceva extraordinar.

„Dar trebuie să lămurim azi lucrurile. Cine a început atuncea totul? Cine a spus mai întâi. . . ?”

„Nu știu cine şi ce a spus. Vreau linişte!”

„Și de ce te-ai întors așa târziu acasă, de ce ai intrat așa încet pe ușă? N-aveai nimic de ascuns? Sau poate chiar pe tine?”

„N-am nimic de ascuns. Lasă-mă!”

„Nu vezi că mor, că plâng?”

„Bine, plângi și mori. Și de ce, mă rog?”

„Ești îngrozitor și nu mai știi ce spui.” Nu, nu știe. De atâtea ori s-a rugat pentru pace și chiar foarte des fără să știe de ce, doar ca să se poată întinde, să stingă lumina, să-și ațintească privirile în întuneric asupra acelei depărtări de unde a fost deturnat.

Lăsați-mă-n pace, lăsați-mă odată-n pace! Dorea barem să se întrebe de ce a renunțat să dispară şi să se facă nevăzut. Nu înțelegea nimic. Dar până la urmă se va lămuri.

Ca toate făpturile nu ajunge la niciun rezultat. Nu doreşte să trăiască ca un oarecare sau ca cineva special. Dorea să meargă cu timpurile și să li se pună de-a curmezișul. Simte o aplecare să laude vechi comforturi, să apere o veche frumusețe, un pergament, o columnă. Dar simte o aplecare și să confrunte lucrurile recente cu cele vechi, un reactor, o turbină, un material sintetic. Îi place revolta și nu-i place. E înclinat să înțeleagă slăbiciunea, eroarea și prostia și i-ar plăcea să lupte contra lor și să le pună la stâlpul infamiei. Tolerează și nu tolerează. Urăște și nu urăște. Nu poate tolera și nu poate urî. Și asta e un motiv pentru care să dispari.

În jurnalul său din acest an consemna: „Iubesc libertatea care pare să ajungă la un sfârșit în tot ce-i ferm stabilit, și-mi doresc să scot la lumină pământ negru și catastrofe. Dar și acolo se va ajunge la un sfârșit, știu."

„Întrucât nu există nicio interdicție şi nicio poruncă naturală, încât ceea ce place, dar şi ceea ce nu place (şi cine să ştie ce place!) e la fel de permis, sunt posibile nenumărate sisteme de porunci şi morale. De ce ne limităm doar la câteva sisteme amestecate care n-au mulțumit pe nimeni?"

„În gospodăria morală a umanității care-i ținută când economic, când neeconomic, pietatea şi anarhia domnesc mereu în tandem. Tabuurile zac în neorânduială asemeni revelațiilor."

„De ce numai câteva sisteme au căpătat stăpânire? Fiindcă ne agăţăm cu îndârjire de obişnuinţe din teamă faţă de o gândire eliberată de tabele de porunci şi interdicţii, din teamă faţă de libertate. Oamenilor nu le place libertatea. Oriunde s-a ivit lumea s-a lepădat de ea."

„Iubesc libertatea pe care şi eu sunt nevoit să o trădez de o mie de ori. Această lume nevrednică este rezultatul unei neîntrerupte lepădări de libertate."

„Libertatea, vreau să spun: permisiunea de a recrea şi de a rearanja lumea, căci Dumnezeu nu a determinat-o în niciun chip şi nu a săvârşit niciun „cum" al ei. Permisiunea de a dizolva toate formele, mai întâi pe cele morale ca apoi să le poţi dizolva pe toate celelalte. Nimicirea oricărei credinţe, oricărei forme de credinţă, pentru a nimici mobilurile tuturor conflictelor. Renunţarea la orice ideologie tradiţională, la orice stare tradiţională: la state, la biserici, la organizaţii, la mijloacele puterii, la bani, la arme, la educaţie."

„Marea grevă: încremenirea instantanee a vechii lumi. Încetarea muncii şi gândirii în folosul lumii asteia vechi. Concedierea istoriei, nu pentru instaurarea anarhiei, ci, a unui nou fundament."

„Prejudecăţile – prejudecăţi de rasă, prejudecăţi de clasă, prejudecăţi de religie şi de toate felurile – rămân o jignire chiar dacă dispar prin educaţie şi discernământ. Eliminarea injustiţiei, opresiunii, orice alinare a durităţii, orice îmbunătăţire a situaţiei menţin totuşi jignirile de

odinioară. Defăimările se perpetuează prin dăinuirea cuvintelor, pot fi astfel din nou posibile oricând.”

„Nicio lume nouă fără o limbă nouă.”

Între timp a venit primăvara. O baie de soare pluteşte în camera sa. Copiii, claxoanele, păsările țipă de bucurie în piațeta din fața casei. Se sforțează pentru a-şi continua scrisoarea: „Stimați domni. . .” Nu le scrie domnilor adevărul: că dacă-şi toarnă cenuşă în cap, o face din indiferență, epuizare şi fiindcă nu-i trece prin minte ceva mai bun. Ah, ce-o mai fi şi cu „a-şi turna cenuşă în cap”! Fără cuvinte mari! „referitor la oferta dumneavoastră amicală. . .“ Îi sau nu-i o ofertă amicală? E potrivită şi chiar n-are niciun motiv să se creadă prea bun pentru ea. „Din prima zi a lunii, aşa cum doriți, voi fi la dispoziția dumneavoastră. Sper . . .“

Nu speră nimic. Nu reflectează la nimic. Va fi timp destul să se ocupe de postul lui viitor şi de munca sa. E de acord cu toate condițiile şi nu impune niciuna. Lipeşte grabnic scrisoare fără şovăire şi pe urmă o expediază. Îşi împachetează acareturile, cele câteva cărți, scrumiere, măruntа veselă, cheamă intendentul, verifică inventarul împreună şi părăseşte locuința în care nu s-a simțit niciodată acasă. Dar mai e suficientă vreme până la prima zi a lunii şi face un voiaj îndelungat fără grabă prin provinciile italiene. La Genova îi revine cheful de a hoinări ca în tinerețe, ca după perioada de prizonierat când a trebuit să se întoarcă

pe jos din războiul înspre care a călătorit expres. Îşi trimite bagajul înainte şi calcă pământul spre nord printre câmpurile de orez trezite. Şi fiindcă a doua seară e mort de oboseală din pricina sforțării neobişnuite face ceva ce n-a mai făcut de multă vreme. Se plasează la intrarea pe autostrada spre Milano şi face autostopul. Se întunecă, dar nimeni nu vrea să-l ia, până când, rămas fără speranță, face din nou semn. Şi maşina asta opreşte încet, aproape fără zgomot. Stânjenit îi spune şoferului singur ce doreşte, se simte murdar ca un boschetar şi din aceast motiv se aşază lângă el intimidat. Stă îndelung fără să vorbească şi-l priveşte pe bărbat cu coada ochiului. Trebuie să fie de o vârstă cu el. Îi place fața, îi plac mâinile aşezate lejer pe volan. Îi alunecă privirea şi se statorniceşte asupra kilometrajului unde acul creşte iute, de la 100 la 120 şi apoi la 140. Nu îndrăzneşte să spună că i-ar place să conducă mai încet, că dintr-o dată îi e frică de orice viteză. Nu se grăbeşte să intre într-o viață ordonată.

Deodată tânărul spune: „De obicei nu iau pe nimeni.” Iar apoi parcă pentru a-şi scuza şofatul: „Trebuie să ajung în centru înainte de miezul nopții.”

Îl priveşte iarăşi pe bărbat care se uită neclintit în față unde farurile descâlcesc ghemul negru de pădure, stâlpi de telegraf, ziduri şi tufişuri. Acum el se simte mai calm şi ciudat de degajat, dar i-ar plăcea să vorbească şi să simtă din nou asupra sa ochii senini ai bărbatului care l-au atins iute cu privirea. Da, e musai să fi fost senini, aşa voia el, şi voia

să vorbească şi să-l întrebe de pildă pe bărbat dacă şi pentru el acest an a fost la fel de dificil şi ce e de făcut şi ce o să iasă din toate astea. Înlăuntrul său înfiripă o conversație cu străinul în vreme ce ei alături ca doi şcolari urmărind lecția pe scaunele coborâte din față erau purtați prin noapte, printr-o noapte imensă în care toate obiectele păreau mari şi stranii. În față le-a apărut un camion, se apropiau de el cu viteză, au virat, dar pe când erau la acelaşi nivel cu acesta, a virat şi camionul pentru a o lua pe un drum lateral.

Au zburat câțiva metri spre un zid. Când şi-a venit în fire, a realizat că este ridicat; şi-a pierdut imediat din nou cunoştința, uneori resimțea câte o zdruncinătură uşoară, preț de câteva clipe îşi dădea seama ce-i cu el: trebuie să fie în vreun spital, într-un pat cu rotile, i-au administrat injecții, vorbeau deasupra lui. De-abia în sala de operație mintea i s-a limpezit. Pregătirile erau în toi, doi doctori cu mască îşi făceau de lucru la o masă, o doctoriță se apropie de el, i-a apucat brațul, i l-a frecat, îl gâdila nițel, era plăcut. Brusc îi trecu prin minte că treaba e serioasă şi se gândi liniştit că o dată cufundat în acest somn, nu se va mai trezi. Voia să zică ceva, îşi căută glasul cu limba şi fu fericit să rostească fluent câteva cuvinte. A cerut o coală de hârtie şi un creion. O asistentă i le-a adus pe amândouă şi pe măsură ce anestezicul începea domol să-şi facă efectul, a pus creionul pe hârtia pe care asistenta o susținea de un suport. Scribălui precaut: „Iubiți părinți. . .“ Apoi a barat iute cele două cuvinte şi a scris: „Draga mea iubită. . .“ S-a oprit şi şi-a frământat mintea. A mototolit

hârtia, a înmânat-o infirmierei şi a clătinat din cap dând de înțeles că n-are niciun rost. Dacă nu se mai poate trezi, scrisorile de genul ăsta nu mai au niciun sens. Zăcea cu pleoapele grele şi aştepta uimitor de tihnit inconştiența.

Anul acesta i-a rupt oasele. Iată-l la clinică cu nişte cicatrici meşteşugite albastre-roşii fără să numere cât i-a mai rămas până în ziua în care i se va scoate armura de gips sub care promite să se vindece. Necunoscutul – de-abia acum a aflat – a murit pe loc. Se gândeşte adesea la el cu ochii pe tavan. Se gândeşte la el ca la cineva care a murit în locul său şi îl vede în fața lui cu încordarea strălucitoare pe chip, cu mâini tinere şi hotărâte pe volan, îl vede gonind în miezul întunecimii şi acolo izbucnind în flăcări. Acum e luna mai. Florile din camere sa sunt schimbate în fiecare zi cu altele mai proaspete şi mai colorate. De la amiază storurile sunt coborâte ore întregi şi mireasma se păstrează în cameră.

Dacă acum şi-ar putea vedea fața, ea ar fi aceea a unui tânăr, şi nu s-ar îndoi deloc că e tânăr. Căci mai bătrân decât lumea nu s-a simțit decât atunci când era foarte tânăr, şi-a aplecat capul şi şi-a încovoiat umerii fiindcă gândurile şi corpul îl neliniştea prea tare. Când era foarte tânăr, şi-a dorit o moarte prematură, nu şi-a dorit niciodată să apuce treizeci de ani. Dar acum îşi dorea viața. Pe atunci se legănau în capul său doar semnele de punctuație ale universului, dar acum îi venea dinainte prima frază în care apărea universul. Pe atunci şi-a închipuit că se poate gândi

la toate până la capăt şi remarca anevoie că de-abia acum face primi paşi într-o realitate care nu se lasă gândită până la capăt, care încă-l ține departe de multe. Vreme îndelungată n-a ştiut nici ce ar trebui să creadă şi dacă nu e cu totul ruşinos să crezi în ceva. Acum începea să creadă în el însuşi când făcea sau spunea ceva. A căpătat încredere în sine. Se încredea de asemenea în toate lucrurile pe care nu trebuia să şi le dovedească, porii din pielea sa, mirosul sărat al mării, aerul fructos şi tot ce era aparte.

Când, puțin înainte de externarea lui din clinică, s-a privit pentru prima oară în oglindă, fiindcă voia să se pieptene singur şi s-a zărit bine-cunoscut şi totodată puțin străveziu susținut de un munte de perne, a descoperit în părul său castaniu şi năclăit un ceva alb strălucitor. L-a pipăit, s-a apropiat cu oglinda: un păr alb! Şi şi-a simțit inima bătând în gât.

Îşi privea părul perplex şi consternat. A doua zi a pus din nou mâna pe oglindă, s-a temut să nu găsească şi alte fire albe, dar nu era decât acel unul şi aşa a rămas.

Într-un sfârşit şi-a spus: Oricum trăiesc şi dorința mea e să trăiesc încă multă vreme. Părul alb, această dovadă luminoasă a unei dureri şi a unei prime maturizări cum se poate să mă sperie într-atât? N-are decât să rămână şi dacă o să cadă după câteva zile şi n-o să apară la fel de iute un altul, voi păstra în memorie gustul devansat şi nu-mi va mai fi frică de

procesul care se duce în trupul meu. Oricum trăiesc! Curând se va vindeca.

Curând va avea treizeci de ani. Va veni ziua, dar nimeni nu va bate gongul s-o anunțe. Nu, ziua nu va veni – ea a fost – deja aici, conținută în toate zilele acestui an cărora le-a supraviețuit cu chiu cu vai. E cuprins de un interes viu pentru ceea ce va veni, se gândeşte la muncă şi îşi doreşte să poată ieşi curând pe poarta de jos, departe de nefericiți, de invalizi şi muribunzi. Îți spun ție: „Ridică-te şi umblă!" Niciun os nu ți-a fost rupt.